Alina Szapocznikow / Nairy Baghramian – dwa języki rzeźby w Zachęcie

Wystawa *Alina Szapocznikow / Nairy Baghramian*, prezentowana w Zachęcie – Narodowej Galerii Sztuki w Warszawie, zestawia po raz pierwszy twórczość dwóch uznanych na świecie rzeźbiarek, których praktyka artystyczna koncentruje się wokół ludzkiego ciała. Zorganizowana z okazji setnej rocznicy urodzin Aliny Szapocznikow ekspozycja wprowadza jej pionierskie rzeźby, rysunki, grafiki i fotografie w dialog z nowymi pracami Nairy Baghramian. Wystawę będzie można oglądać do 31 stycznia 2027 roku.

Punktem wyjścia dla wystawy jest spotkanie dwóch odmiennych języków rzeźbiarskich, które podejmują zaskakująco zbieżne pytania o ludzkie ciało. Szapocznikow posługiwała się formą wprost odnoszącą się do ciała – w postaci odlewów, podczas gdy Baghramian operuje abstrakcją i odniesieniami do form protetycznych. Zestawione ze sobą prace tworzą fascynujący dialog, rozwijający się w kolejnych warstwach wystawy.

„Mimo że Alina Szapocznikow i Nairy Baghramian tworzyły w różnych dekadach, łączy je zainteresowanie ludzką figurą oraz kruchością i podatnością ciała na zranienie. Szapocznikow jest ikoną polskiej sztuki, dlatego cieszymy się, że z okazji setnej rocznicy jej urodzin możemy prezentować jej dzieła w Zachęcie. Wystawa ukazuje je w dialogu z twórczością współczesnej artystki Nairy Baghramian, podkreślając wspólne wątki obecne w twórczości obu artystek” – mówi Paweł Pyś, kurator wystawy.

Na ekspozycji znalazło się ponad 30 prac Aliny Szapocznikow powstałych w latach 1959–1972, ukazujących drogę artystki od figuracji ku coraz bardziej eksperymentalnym i abstrakcyjnym poszukiwaniom związanym z ludzkim ciałem. Wśród prezentowanych dzieł znajdują się wczesne rzeźby inspirowane formami biologicznymi, przełomowa praca *Noga* – pierwsza wykonana na podstawie odlewu własnego ciała – a także nowatorskie rzeźby z poliuretanu i żywicy poliestrowej, w których torsy, nogi i brzuchy wydają się zawieszone w gęstej pianie. Wystawa obejmuje również cykl *Nowotwory*, powstały po diagnozie raka piersi u artystki, oraz jej ostatnią serię *Zielnik (Herbier)* – refleksję nad śmiertelnością, pamięcią i upływem czasu ucieleśnioną w spłaszczonych odlewach twarzy i ciała, zatopionych w żywicy.

Prace z cyklu *Scruff of the Neck* Nairy Baghramian, wybrane specjalnie z myślą o architekturze Zachęty i prezentowanych na wystawie dziełach Aliny Szapocznikow, odwołują się już samym tytułem do karku – delikatnej części tylnej strony szyi, której uchwycenie to gest kontroli lub prowadzenia. Artystka proponuje, by doświadczać przestrzeni galerii od jej „odwrotnej” strony – jakby wchodziło się do wnętrza ciała przez tył głowy i jamę ustną. Instytucja staje się tu metaforą społecznego organizmu. Montowane na ścianach rzeźby łączą polerowane odlewy aluminiowe z elementami z gipsu porcelanowego, wosku i gumy, przywodzącymi na myśl protezy dentystyczne i aparaty ortodontyczne. Traktując historyczne sale Zachęty jak parę szczęk lub aparat mowy, Baghramian wchodzi w dialog z *Fotorzeźbami* (1971) Aliny Szapocznikow, w których kawałki gumy do żucia, modelowane pracą mięśni twarzy, za sprawą fotografii zyskują status form rzeźbiarskich. Na wystawie prezentowana jest również monumentalna, podwieszana rzeźba *Headgear* (2016), wykonana z aluminium, gumy, silikonu, tkaniny i pianki. Jej forma przywodzi na myśl aparaty ortodontyczne, a zarazem skłania do refleksji nad systemami kontroli oraz nad tym, w jaki sposób instytucje kształtują nasze cielesne doświadczenie przestrzeni.

Zestawienie prac obu artystek ujawnia nieoczywiste pokrewieństwa – od zainteresowania traumą, chorobą i tym, co odpychające, po wspólne poczucie ironii i humoru. Wystawa

pokazuje, jak dwie odmienne praktyki rzeźbiarskie podważają obowiązujące konwencje i poszerzają możliwości medium rzeźby.

Alina Szapocznikow urodziła się w 1926 roku w Kaliszu, zmarła w 1973 roku w Praz-Coutant we Francji. Studiowała rzeźbę w Akademii Sztuk, Architektury i Wzornictwa w Pradze oraz w École Nationale Supérieure des Beaux-Arts w Paryżu. Do Polski wróciła w 1951 roku, a od 1963 roku mieszkała na stałe we Francji. W 1962 roku jako oficjalna reprezentantka Polski pokazała swoje prace na 31. Biennale Sztuki w Wenecji. Zachęta – Narodowa Galeria Sztuki od wielu dekad konsekwentnie prezentuje jej twórczość – od pierwszej dużej wystawy monograficznej w 1957 roku, przez ważną wystawę przekrojową w 1967 roku, po obszerną retrospektywę w 1998 roku. Szapocznikow należy do grona najwybitniejszych polskich rzeźbiarek współczesnych, a jej dzieła znajdują się w kolekcjach muzeów w Polsce i za granicą, m.in. Museum of Modern Art w Nowym Jorku, Tate Modern w Londynie oraz Centre Pompidou w Paryżu.

Nairy Baghramian urodziła się w 1971 roku w Isfahanie. Opuściła Iran jako nastolatka po rewolucji islamskiej, od 1984 roku mieszka i pracuje w Berlinie. Jej twórczość, obejmująca rzeźbę, instalację, fotografię i rysunek, wyróżnia się odwagą eksperymentowania, świadomością historyczną i konceptualną precyzją. Artystka wykorzystuje szeroki repertuar technik, materiałów i form, podejmując refleksję nad przestrzennymi, architektonicznymi, społecznymi i politycznymi uwarunkowaniami sztuki współczesnej. Przy użyciu formalnego języka abstrakcji, w którym geometryczne kształty łączą się z organiczną materią, a procesy przemysłowe z gestem ręki, tworzy wieloznaczne rzeźby badające związki między sztuką a innymi dziedzinami projektowania (zwłaszcza architekturą wnętrz) oraz tańcem i teatrem. Jej prace subtelnie odnoszą do ludzkiego ciała w całej jego kruchości, podatności na zranienie i odporności. Twórczość artystki była prezentowana na licznych wystawach na całym świecie, a jej dzieła znajdują się w kolekcjach m.in. Museum of Modern Art w Nowym Jorku, Tate Modern w Londynie, MUDAM Luxembourg oraz Centre Pompidou w Paryżu.

kurator: Paweł Pyś, kurator Walker Art Center, Minneapolis

Alina Szapocznikow / Nairy Baghramian

16 października 2026 – 31 stycznia 2027

Zachęta – Narodowa Galeria Sztuki

pl. Małachowskiego 3, 00-916 Warszawa